

Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2020: yleisesitys

Valmistelu, esittelyt ja rakenne

- Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko **on julkaistu 29. lokakuuta**, ja se on ollut **eduskunnan lähetekeskustelussa** 11. marraskuuta. **Puolustusvaliokunnassa** on oltu kuultavana 12. marraskuuta. Ulkoministeri Haavisto on vierailut selonteon tiimoilta **ulkoasiainvaliokunnassa** 18. marraskuuta, ja alivaltiosihteeri Kai Sauer **tulevaisuusvaliokunnassa** 25. marraskuuta.
- Lisäksi lähes **sata Helsingissä sijaitsevien ulkovaltojen edustustojen** edustajaa osallistui virtuaalisesti maanantaina 30. marraskuuta kuulemaan ministeri Haavistoa selonteon sisällöistä ja avainviesteistä. Tilaisuudessa kiinnostivat erityisesti Suomen kannat erilaisiin alueellisiin kysymyksiin ja jännitteisiin; ympäristö- ja ilmastoteemat; sekä Suomen näkökulmat hybridivaikuttamiseen.
- Selonteossa arvioidaan Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista **toimintaympäristöä** ja esitetään Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiset **tavoitteet ja painopisteet**.
- Selonteon valmisteluissa keskeisessä roolissa on kautta linjan ollut **dialogi** ja **ajatustenvaihto** eri toimijoiden kesken. **Viranomaistasolla** valmistelutyötä on koordinoanut ulkoministeriö. Eduskunnassa työtä on seurannut **parlamentaarinen seurantaryhmä**, jonka kanssa käydyt keskustelut näkyvät myös lopullisen selonteon avainviesteissä.
- Myös kansalaisia, kansalaisyhteiskunnan vaikuttajia ja tutkijoita on kuultu utp-selonteon **yliopistokiertueella** keväällä 2020. Kiertue koostui neljän eri yliopiston kanssa järjestetyistä paneelikeskusteluista, joissa käsiteltiin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa eri näkökulmista. Helsingin yliopistolla keskusteltiin globaalien haasteiden, kuten ilmastomuutoksen, vaikutuksista turvallisuuteen. Tampereen yliopistolla puinnissa oli Euroopan turvallisuus. Lapin yliopistolla pohdittiin Suomen lähialueiden turvallisuutta, esimerkiksi arktisen ja Itämeren alueen turvallisuutta. Åbo Akademiassa keskustelimme ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden roolista ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tilaisuuksien tallenteet löytyvät yhä Youtubesta.
- Selonteko on saanut varsin **hyvän vastaanoton** ja sen sisältöjen tiimoilta on jo nyt kuultu monta tärkeää keskustelunavausta. Seuraamme viriävää keskustelua vastaisuudessaakin tiiviisti ja suurella mielenkiinnolla.

Peruseriaatteet

- Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan peruslinja on **vakaa** ja **ennustettava**, ja sitä määrittävät sen **jatkuvuus, ennakoitavuus** ja **pitkäjänteisyys**. Tämä pätee, vaikka nykyistä toimintaympäristöämme leimaavatkin lukuisat vaikeasti ennakoitavat kehityssuunnat. Toisaalta toimimme **tässä hetkessä**. Tämä näkyy siinä, että painopisteisiin on nostettu uusia

aiheita ja korostuksia. Tällaisia ovat muun muassa terveysturvallisuus, ilmastonmuutos ja digitalisaatio.

- **Ulko- ja turvallisuuspolitiikkamme päämäärä** on vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa, turvata valtion itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, vahvistaa Suomen turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ylläpitää yhteiskunnan toimivuutta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikallaan Suomi tuottaa turvallisuutta, vastaa globaaleihin haasteisiin ja toimii turvallisen ja oikeudenmukaisen maailman puolesta.
- Sekä kansallisin toimin että kansainvälisellä yhteistyöllä estetään aseellisten konfliktien ja Suomen turvallisuutta ja yhteiskunnan toimintakykyä vaarantavien tilanteiden syntyminen sekä **Suomen joutuminen aseelliseen konfliktiin**. Samalla on selvää, että jos turvallisuus Euroopassa olisi uhattuna, ei Suomi EU:n jäsenenä voisi olla **ulkopuolinen**.
- Suomi on **sotilasliittoon kuulumaton maa**, joka ylläpitää vahvaa ja uskottavaa kansallista puolustuskykyä. Vaikka Suomeen **ei kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa**, on sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen kuitenkin **varauduttava**. Suomella **ei ole mahdollisuutta eikä halua eristäytyä**, ja jatkamme ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön lisäksi laaja-alaista puolustusyhteistyötä eri toimijoiden kanssa.
- **Kansallisen liikkumatilan ja valinnanmahdollisuuksien ylläpitäminen** on Suomelle tärkeää. Tämä säilyttää myös mahdollisuuden liittoutua sotilaallisesti ja hakea Nato-jäsenyyttä.
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta ja ihmisoikeussopimuksien sitovuutta kyseenalaistetaan ympäri maailmaa yhä enemmän. Tässä kontekstissa on erityisen merkityksellistä, että **Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista**, mikä tarkoittaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia kaikessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa.
- Suomi tarkastelee turvallisuutta **laajasta näkökulmasta**. Näin huomioidaan perinteisempien turvallisuusuhkien ohella myös nyt näköpiirissä olevien globaalien haasteiden vaikutukset turvallisuuteen. Nämä eivät ole toisiaan poissulkevia vaan rinnakkaisia tarpeita, joita vahvistamalla tuetaan turvallisuutta kestävästi ja laaja-alaisesti. **Tavoitteena on vakaampi, ennakoitavampi ja turvallisempi maailma.**

Toimintaympäristö

- Selonteon ensimmäinen osa on sen **toimintaympäristö**. Siinä tarkastellaan Suomen turvallisuusmaisemaa **kolmen kehyksen** kautta. Ensimmäisenä analysoidaan globaalien haasteiden ja muutosilmiöiden vaikutusta turvallisuuteen, niin Suomessa kuin maailmalla. Toisena arvioidaan sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää, sen merkitystä, muutossuuntia ja nykytilaa. Kolmantena tarkastellaan Suomen ja Euroopan lähialueiden turvallisuuskehitystä.

- **Sääntöpohjaisessa kansainvälisessä järjestelmässä** luodaan edellytykset globaaleihin haasteisiin vastaamiselle ja määritellään säännöt kanssakäymiselle. Siinä vahvistetaan yhteistyötä, yhteistä vastuunkantoa ja ihmisoikeuksia, sekä lisätään turvallisuutta, vakautta ja hyvinvointia. Suomelle ja Suomea suuremmillekin valtioille tärkeä järjestelmä on kuitenkin kasvavan paineen alla.
- **Suurvaltakilpailu** nousee tämänhetkistä toimintaympäristöämme läpileikkaavaksi muutosvoimaksi. Venäjä on toimillaan heikentänyt turvallisuutta. Yhdysvaltain ja Kiinan jännitteinen suhde pakottaa muut valtiot ja toimijat, kuten EU:n, pohtimaan asemitumistaan ja rooliaan. Suurvaltojen välisten suhteiden muutos on vaikeuttanut yhteistyötä sääntöpohjaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, ja kehityskulku heijastuu myös **Suomen ja Euroopan lähialueiden vakauteen**.
- **Globaaleja haasteita** ei kuitenkaan ratkaise yksikään valtio yksin. Erityisen selväksi tämän on tehnyt koronaviruspandemia. Yhteistyötä ja kollektiivisia ponnisteluja peräänkuuluttavat terveysturvallisuuden lisäksi monet muut ilmiöt ja murrosvoimat. Näistä vain muutamia ovat ilmastonmuutos, uusien teknologioiden vaikutukset, sekä alati monimuotoistuvat hybridiuhat.

Tavoitteet ja painopisteet

- **Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut epävakampaan suuntaan, ja muutoksen arvellaan olevan pitkäkestoinen.** Monet aivan viimeaikaiset kehityssuunnat ovat vain korostaneet huomion paikkansapitävyyttä.
- Selonteon toisessa osassa esitetään Suomen toiminnan **tavoitteet ja painopisteet**. Näiden kautta **Suomi lujittaa turvallisuuttaan** toimimalla vaikeastikin ennakoitavassa maailmassa pitkäjänteisesti ja vastuullisesti. Selonteon määrittelemät **tavoitteet** ovat ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön edistäminen, monenkeskisen yhteistyön vahvistaminen, globaalin vastuun kantaminen ja rauhan rakentaminen. Tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävää toimintaa tarkentavat niiden **painopisteet**.
- **Ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä** lujitettaessa painotetaan yhtenäisen Euroopan unionin, Ruotsin kanssa tehtävän ja pohjoismaisen yhteistyön, Nato-kumppanuuden ja vahvan kriisinsietokyvyn merkitystä turvallisuudelle.
- **Monenkeskistä yhteistyötä** vahvistetaan sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän, tehokkaamman YK-järjestelmän, avoimen ja oikeudenmukaisen kaupan, digitalisaation hyödyntämisen, ja arktisen yhteistyön kautta.
- Suomi kantaa ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan **globaalia vastuuta** turvallisemman ja oikeudenmukaisemman maailman rakentamisessa. Ihmisoikeudet ovat Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusta. Ihmisoikeusvaikutuksia tarkastellaan läpileikkaavasti kaikessa toiminnassa. Ilmastonmuutokseen vastaamalla ja sen hillitsemisellä tuotetaan turvallisuutta

niin lähellä kuin kaukana. Globaalin terveysturvallisuuden vahvistaminen, kestävä kehityksen tukeminen sekä muuttoliikkeeseen kokonaisvaltaisesti vastaaminen ovat painopisteitä, joiden kautta turvallisuutta vahvistetaan niin yksilön, yhteiskunnan kuin koko maailmankin tasolla.

- Globaalin vastuun kantamisella voidaan osaltaan luoda pohjaa myös kestävälle rauhalle. Samalla neljänneksi painopisteeksi nousee **rauhan rakentaminen** Suomen osaamisalueita täysimittaisesti hyödyntäen. Suomi rakentaa rauhaa vahvistamalla rauhanvälitysosaamistaan, luomalla vakautta kriisinhallinnalla, sekä korostamalla ennakoitavuutta asevalvonnan ja aseriisunnan kautta.

Lopuksi

- On myös syytä pohtia, miksi ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon kaltaisia kokonaisuuksia tuotetaan. Ennen kaikkea kyseessä on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan **tärkein ohjausasiakirja**. Se tarkentaa hallitusohjelman ulko- ja turvallisuuspoliittisia linjauksia.
- Yhtäältä selonteko on myös viesti **Suomen ulkopuolelle**. Se tiivistää, miten Suomi tarkastelee toimintaympäristöään tietyssä ajassa, mutta myös pitkällä tähtäimellä. Selontekoa luetaan myös **laajemman yleisön** parissa. Toisaalta selonteko on **käytännön työkalu**, joka ohjaa toimintaamme Suomessa ja Suomen ulkomaanedustustoissa.
- Selonteon toimintaympäristökuvaus ohjaa myös monien **muiden selontekojen ja strategioiden** valmistelua. Valmistelussa ovat esimerkiksi puolustusselonteko, ihmisoikeusselonteko, sisäisen turvallisuuden selonteko ja EU-poliittinen selonteko.